

T Á R C A.

JELENTÉS

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA
ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1912. ÉV MÁSODIK NEGYEDÉBEN.

I.

A nyomtatványi osztály anyaga a lefolyt negyedévben köteles példányokban 2927 drb nyomtatvánnyal, ajándék útján 1313 drb, vétel útján 341 drb, áttétel útján 37 drb, csere útján 3 drb, összesen 4621 drb nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül köteles példányok címén beérkezett: alapszabály 243 drb, falragasz 2036 drb, gyászjelentés 1515 drb, hivatalos irat 199 drb, műsor 371 drb, perirat 7 drb, színlap 2018 drb, zárszámadás 1188 drb, különféle 689 drb, összesen 8266 apró nyomtatvány. Vételre fordítottunk: 4608·65 koronát, 167·70 frankot, 92 márkát, 91·75 lírát.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát:

Belügyminisztérium; BER CZELLY György, Gyanta; Budapesti kereskedelmi és iparkamara; Budapest sz.-föv. statisztikai hivatala (2 drb); Comité internat. permanent de Littérature, Paris (11 drb); The John CRERAR library, Chicago; Deputazione Fiumana di storia patria; DOBJÁN László; Dunamelléki ref. egyházkerület főjegyzője; Egyházmegyei hatóság, Pécs; Egyházmegyei könyvnyomda, Nagyszeben (2 drb.); Erdélyi múzeum-egyesület, Kolozsvár; Estadístico de la republ. Uruguay, Montevideo; FEJÉRPATAKY László; FELEKY Károly, New-York (2 drb); Földművelésügyi minisztérium; Fővárosi könyvtár (22 drb); GULYÁS Pál; Hof- u. Staatsbibliothek, München; Instituto Oswaldo Cruz, Rio de Janeiro; KÁLMÁNY Lajos, Szeged; Képviselőházi iroda (6 drb); Kir. orsz. fegyintézet igazgatósága, Szamosújvár (2 drb); Kiskúnfélegyháza városa; KLASZ Pál (44 drb); Kongl. universitets-bibliotek, Uppsala; Kongl. bibliotek, Stockholm; Library of Congress, Washington (2 drb);

MADARASSY László; MÁGÓCSY-DIETZ Sándor; M. kir. központi statisztikai hivatal; Magyar jogász-egylet (2 drb); Magyar Könyvszemle szerkesztősége; Magyar Tud. Akadémia (4 drb); Magyarországi Kárpát Egyesület, Igló (2 drb); Matica Srpská, Ujvidék (3 drb); MELICH János; Museum of fine arts, Boston; NAGY Géza, Seprős; PALÓCZ László, Szeged; PAP Károly, Debreczen; RICHTER Alajos Wien; SCHÖNFELD P.; Société de Géographie de Finlande, Helsingfors (11 drb.); SOLYMOSSI Elek; Statist. Zentral-Kommission, Wien; «Stefánia» szegény gyermekkórház-egyesület; SZALAY Béla (6 drb.); SZALAY Imre (3 drb); Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy; SZEKERKE Lajos, Szeged; SZENTESY Alfonz; SZTRIPSKY Hiador; THIBAUT I. B., St.-Peterburg; Towarzystwo przyjaciół nauk, Poznan; Turin városa; TURNOWSKY Sándor; Vallás- és közoktatásügyi minisztérium; VARGHA László; Veszprémvármegyei Múzeum, Veszprém; WICHMANN Jrjö, Helsingfors; ifj. ZICHY Nándor (utolsó részlet, 1132 drb.)

Nevezetesebb ajándékozó Dr. KLASZ Pál, aki 44 drb. nyomtatványt ajándékozott, amelyek közt sok ritka XVI—XVIII. sz.-i külföldi nyomtatvány van.

A vásárolt könyvek közt említésre érdemesebb szerzemények: 1. HELTAI G.: Agenda. Kolozsvár, 1559; 2. MAROSVÁSÁRHELYI Gergely: Jóságos cselekedeteknek summái. Kassa, 1623. (A kettőnek ára 1600 kor.); 3. SELYEI BALOG I.; Temetőkert. Várad, 1655; 4. HELTAI G.: Cancionale. Kolozsvár, 1574. (JÓKAI hagyatékából); 5. Apologia adversus calumnia Fr. Stancari. Kolozsvár, 1558 (unikum); 6. Üdvözlő versek Csáky Mihályhoz. Kolozsvár, 1558 (címlapnélküli példány, unikum); 7. BOMELIUS Th.: Chronologia rerum Ungaricarum Brassó, 1556. (Az 5—7. alatt említett művek LUKINICH Imre dr.-tól csere útján szereztettek.)

A könyvtár helyiségében az elmúlt negyedévben 7088 egyén 14.239 kötet nyomtatványt használt; kölcsön útján pedig 474 egyén 1203 kötetet vitt ki házi használatra.

A lefolyt negyedévben 1353 munkát osztályoztak, melyekről összesen 1925 cédula készült. Kötés alá 786 művet 982 kötetben küldtünk.

A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe ezidő alatt 767 csomag érkezett, ugyanonnan 1074 levelet expedáltak, amiből 349 reklamálás volt.

Az 1897: XLI. t.-cikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosokkal szemben 9 esetben indítottunk peres eljárást.

Végül megemlítjük, hogy az ifj. gr. ZICHY Nándor által ajándéko-

zott könyvek lajstromozását befejeztük; eszerint az ajándékozott művek száma 2042. E művek szakkatalogusba való beírását folytattuk.

II.

A *hirlaptár* a lefolyt évnegyedben köteles példányok útján 324 évfolyam 31.487 számával gyarapodott, áttétel útján 61 évfolyam 6330 számával, ajándék útján 5 évfolyam 269 számával; vásárlás útján pedig 12 évfolyam 1815 számával.

Ebből ajándék: MÁRTON Árpád bukaresti ref. lelkésztől A Jó Pásztor és a Romániai Magyar Ujság 1910/11. évi 16 száma; KUN Dániel antikváriustól az 1867-i Pesti Hirlap 6. sz.; id. dr. TOLDY Lászlótól a Gemeinnützige Blätter 1829:II. félév; továbbá a Szabadság (Cleveland) 1912., a Népiskolai Tanügy (Eger) 1905—06, Beregvármegye Hiv. Lapja 1908. évfolyama az illető szerkesztőségektől. FELEKY Károly New-Yorkban lakó hazánkfia folytatta az amerikai magyar lapok beküldését. — Vásárlás: PAP Sámuelnéthől Magyarország 1903—04 (25 kor.); KUN Dánieltől: Kalauz (Pécs) 1865—66. és 1867—68, Műcsarnok 1868—69. Egyházi Közlöny 1872—73, Honderű 1844:II., Kémlő 1836—37, Műipar 1841, Literatúrai Lapok 1836 évf. (51 kor.) WACHTEL Gyulától: Der Ungarische Israelit 1876, 1877, 1890, 1891, 1893 évf. (39 kor. 40 fill.); özv. REISNER Józsefnétől: Ország-Világ. 1884 (5 kor.).

Az évnegyed folyamán a könyvtárban 559 olvasó 764 hirlap 1012 évfolyamát 1298 kötetben használta, házon kívül pedig 10 olvasó 10 hirlap 28 évfolyamát 56 kötetben; összesen tehát 569 olvasó 774 hirlapnak 1040 évfolyamát 1354 kötetben.

Átnéztük 340 évf. 27.264 számát; céduláztunk 156 évfolyamot (közte 31 új lap). Beköttettünk 206 kötet hirlapot.

Ezeken fölül a rendes folyómunkák is zavartalanul folytak.

III.

A *kézírtattár* az 1912. év második negyedében a múzeum részére történt állami vásárlás útján 16 kézírtattal, 1546 irodalmi levéllel, 592 irodalmi anekdotával, ajándék útján 12 újkori kézírtattal, 4 zenei kézírtattal, vétel útján 17 újkori kézírtattal, 1 térképpel, 21 irodalmi levéllel, 5 irodalmi anekdotával, 2 zenei kézírtattal, 61 zenei levéllel, áttétel útján 6 újkori kézírtattal, hivatalos másolás útján 4 zenei kézírtattal, összesen 2287 darabbal gyarapodott. Vételre 1637 koronát és 251 márkát fordítottunk.

Ajándékozók voltak: DEMÉNY Dezső, KÖVÉR Ilma és ifj. gr. ZICHY Nándor.

A jelen évnegyed megbecsülhetetlen gyarapodása JÓKAI Mór írói hagyatéka, melyet a magyar állam vásárolt meg a Nemz. Múzeum számára. A kéziratok között van néhány művének első fogalmazványa, továbbá nagy kiterjedésű levelezése. A szerzett anyag többi részében különösen becsesek LISZT Ferenc TÁBORSZKY Nándorhoz írt levelei. Történelmi értékkel bír STENGLIN Emmanuel 1664-ben készült térképe Magyarországról, egy francia nyelvű úti napló a RÁKÓCZI-korból, DESALLEURS francia követ titkárának munkája, egy XVII. sz.-i erdélyi országgyűlési kézirat, mely ALVINCZI itélőmester példánya volt s néhány kisebb, a szabadságharc történetére vonatkozó kézirat. DEMÉNY Dezső ajándékából BRAND (MOSONYI) Mihálynak egy munkája került a kézirtár birtokába, míg az irodalmi levelek közül kiemelendő Szenczi MOLNÁR Albert levele REMUS Györgyhöz.

A kézirtár személyzete bevégezte a múlt negyedévi hátrálék földolgozását s a jelen negyedévi gyarapodást, a JÓKAI-hagyaték kivételével, melynek rendezése most folyik. Azonkívül munkába vettük az irodalmi levelek kiválogatását a levéltár anyagából.

Az évnegyed folyamán 67 kutató használt 197 kéziratot, 629 irodalmi levelet és 453 analektát. Kikölcsönöztünk 10 esetben 41 kéziratot.

IV.

A levéltár törzsanyaga az elmúlt évnegyedben vétel útján 678, ajándékozással 220, összesen 908 darabbal gyarapodott.

A vételre fordított összeg 2891·40 kor., 2365 márka.

Az ajándékozók voltak: SZEGEDY-MASZÁK Hugó, herceg ODESCALCHI Arthur, HUPKA Ödön, CSATÓ Gábor és GARAI Károly.

A törzsanyag gyarapodása, a jelenleg feldolgozás alatt álló 576 EBECZKY irattól eltekintve, így oszlik meg: 3 középkori, 49 újkori irat, 16 címereslevél, 1 grófi oklevél (1696 febr. 23., BETHLEN Miklósé), 38 48/49-es irat, 24 céhirat, 197 gyászjelentés.

A címereslevelek és nemesi iratok csoportja a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1478 május 27. MÁTYÁS címereslevele Petro Gentile de MONTEFALCO rendkívüli pápai követ részére. (Eredeti); 2. 1542 július 5. I. FERDINANDÉ SALUCZEI Simon deák részére. (Eredeti); 3. 1602 július 1. BÁTHORI Zsigmond címereslevele Dévai LAKATOS Miklós részére. (Eredeti); 4. 1622 augusztus 2. II. FERDINANDÉ FARKAS Mihály részére.

(Eredeti); 5. 1622 augusztus 6. BETHLEN Gábor oklevele MÁRK András és Péter részére. (Eredeti); 6. 1630 március 4. II. FERDINANDÉ KOVÁCH János és gyermekei részére. (Eredeti); 7. 1631 november 13. I. RÁKÓCZI György címereslevele CHIATO Mihály, István és György részére; 8. 1658 augusztus 1. I. LIPÓTÉ SZÜCH Gergely és családja részére. (Hiteles másolat 1799-ből); 9. 1668 július 30. I. LIPÓTÉ az UJLAKY-család részére. (eredeti); 10. 1668 augusztus 22. APAFI Mihályé BATIZI János részére. (egysz. másolat); 11. 1676 március 16. I. LIPÓT címeres bárói oklevele az ANDLAW-család részére. (Eredeti); 12. 1690 április 12. I. LIPÓT címereslevele MESTER András részére. (Eredeti); 13. 1700 április 2. I. LIPÓTÉ REUTTER János György részére. (Eredeti); 14. 1708 október 11. I. JÓZSEF bárói oklevele PECKER János részére. (Eredeti); 15. 1741 szeptember 13. MÁRIA TERÉZIA címereslevele PRÖBSTL Károly részére. (Eredeti); 16. 1843 november 2. V. FERDINAND TRETTER, másként JÁRY Györgynek nemességét adományoz. (Eredeti.)

A lefolyt negyedév szerzeményei közül kimagaslik MÁTYÁS királynak feljebb említett 1478-ik évi címereslevele; megemlítést érdemel továbbá a Jászkún kerület 1848/49. évi jegyzőkönyvének egy kötete.

A könyvtárban elhelyezett levéltárak közül a SZIRMAY családé gyarapodott SZIRMAY Balamér adományából 38 drb XVII., 28 drb XVIII., 20 drb. XIX. századi irattal, 17 genealogiai táblával, 6 perirattal, 1 nyomtatvánnyal és 1 lajstrommal, összesen 111 darabbal; NENYEY László a LUKA és NENYEY-család irataihoz egy köteget csatolt, végül a negyedév utolsó napjaiban érkezett be CSÁKY Albin és Vidor grófok örök letéte gyanánt a CSÁKY-család löcsei központi levéltára 70 ládába csomagolva, amelynek fölállítása, külön pótló bútorozásra lévén e célból szükség a jövőben fog megtörténni. E levéltárral a Nemzeti Múzeumban letéteményezett családi levéltárak száma a 90-et érte el. A fölállított OCSKAY iratok állaga: 268 eredeti középkori oklevél, 15 középkori másolat, 243 XVI., 757 XVII., 1628 XVIII., 681. XIX. sz.-i okirat és levél.

A levéltár személyzete a szaporulat leltározása mellett a megelőzőleg feldolgozott levéltárak elhelyezésével, az OCSKAY és BELEZNAY iratok revidálásával és felállításával foglalkozott elsősorban: most folyik a THALY hagyatékból származó levelek lajstromozása, a FORGÁCH levéltár ghymeszi ágának rendezése s a MAGYARY-KOSSA iratok összeállítása.

Az elmúlt negyedévben 62 kutató 26.766 darab oklevelet használt, 10 esetben pedig 968 darab iratot kölcsönöztünk ki.